

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто особливості управління проектною діяльністю майбутніх учителів початкової школи. Окреслено шляхи та подано рекомендації щодо ефективного керівництва проектною діяльністю студентів напряму підготовки 6.010102 “Початкова освіта”.

Ключові слова: управління, діяльність, проектна діяльність, етапи проектної діяльності.

В умовах глобалізації та інтеграції процесів розвитку суспільства перспективним напрямом є модернізація системи освіти в контексті особисто зорієнтованого навчання. Сьогодні моделюється нова стратегія реконструкції змісту, методів і форм освітнього процесу. У зв'язку із цим проектна діяльність стала визнаною технологією практико зорієнтованої моделі освіти.

Відповідно до Закону України “Про вищу освіту”, підготовка майбутніх учителів повинна бути зорієнтована на активний пошук інноваційних форм, методів, що сприяють формуванню творчої особистості студентів [4]. У контексті педагогічних інновацій проектна діяльність виступає формою відображення проектної культури в освіті. Це зумовлює подальше розгортання наукових розвідок з проблем використання проектної технології у практиці шкільної та педагогічної освіти.

Проектну діяльність досліджували такі вчені, як: К. Баханов, Т. Газука, В. Давидова, О. Зосименко, М. Елькін, О. Коберник, Л. Кондратова, Л. Мартинець, В. Ницета, О. Онопрієнко, Н. Пахомова, О. Пехота, Е. Полат, С. Ящук та ін.

Вказані вище автори характеризують проектну діяльність як спрямовану на досягнення загального результату, спільну навчально-пізнавальну, творчу, ігрову діяльність, що має загальну мету, узгоджені методи. Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються особливості проектної діяльності майбутніх учителів початкової школи.

Мета статті – розглянути особливості управління проектною діяльністю майбутніх учителів початкової школи.

Для з'ясування особливостей управління проектною діяльністю майбутніх учителів початкової школи важливо розглянути поняття “діяльність”.

Зазначена категорія є предметом дослідження вчених різних наукових галузей. Поняття “діяльність” досліджували філософи, психологи та педагоги (Ю. Бабанський, Л. Буєва, П. Гальперін, М. Каган, О. Леонтєв, С. Максименко та ін.). У працях учених діяльність виступає як соціальна форма руху матерії; як феномен існування людини; як шлях відображення людиною предметного світу; як можливість активного перетворення дійсності.

Діяльність – одна із фундаментальних філософських категорій, що фіксує у своєму значенні процес зіткнення цілеспрямованої волі суб'єкта й об'єктивних закономірностей буття. Відповідно до цього визначення у структурі діяльності традиційно виділяють суб'єктний та об'єктний компоненти. За В. Лутаєм, діяльність може бути диференційована на різні види залежно від того, як співвідносяться між собою ці компоненти [5].

У педагогічній енциклопедії за редакцією Е. Рапацевича діяльність визначається як “найважливіша сфера й джерело розвитку особистості людини, активні відносини й взаємодія з оточенням” [6, с. 125]. Змістом діяльності людина змінює навколишній світ і саму себе, досягає реалізації своїх внутрішніх сил, розв'язання обраних завдань, свідомо поставлених цілей. Діяльність включає у себе мету, засоби й результат, має свій процес і цикл здійснення – від початку до завершення відповідно до обраного завдання. Реалізація діяльності формує напрям думок, способи, стиль самостійних дій особистості, закладає основи та якості її поведінки в соціокультурному просторі. Основні види діяльності, що розвивають особистість: гра, праця, пізнання, спілкування, мова, творчість.

Ми поділяємо думку П. Гальперіна, який розглядає структуру діяльності відповідно до виконуваних дій й називає такі її компоненти: орієнтувальний, виконавчий та контрольний [1, с. 59]. Орієнтувальний компонент дії пов'язаний із визначенням сукупності об'єктивних умов, необхідних для успішного її виконання; виконавчий – робоча частина, що забезпечує необхідні перетворення в об'єкті; контрольний компонент дії спрямований на зіставлення отриманих результатів зі зразком, корегування орієнтувального та виконавчого компонентів.

Питання різних видів діяльності майбутніх учителів початкової школи розкрито у працях Л. Петриченко (інноваційна діяльність); І. Беха, О. Савченко (виховна діяльність); Н. Глузман (розумова діяльність).

Зазначимо, що феномен “проектна діяльність майбутніх учителів початкової школи” співвідноситься із такими поняттями, як “проект” і “проектна діяльність”. Оскільки кожне із цих понять має своє смислове значення, доцільним є детальніше розглянути їх.

Термін “проект” зустрічається вперше у XVII–XVIII ст. як синонім слова “експеримент” для природничих наук та “розгляд справ” в юриспруденції. У перекладі з латинської *projetus* означає “витягування” або “кинутий уперед” [9, с. 549].

Згідно з А. Цимбалару, проект – це не лише результат проектування, як передбачається, а низка послідовних дій, спланованих заздалегідь. При цьому це можуть бути як дії окремого вчителя, так і групи вчителів та всього педагогічного колективу організацій різного рівня [10, с. 10].

В “Енциклопедії освіти” за редакцією В. Кременя проектну діяльність визначено як конструктивну та продуктивну діяльність особистості, спрямовану на розв'язання життєво значущої проблеми, досягнення кінцевого результату в процесі цілепокладання, планування й здійснення

проекту [3, с. 717]. Зазначена діяльність є одним з унікальних способів людської практики, що пов'язаний із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінюванням наслідків реалізації задуму.

У системі вищої педагогічної освіти робота над проектами є основою проектної діяльності, тому в дослідженні ми акцентували увагу на вимогах до проектів для студентів, визначені Г. Селевко:

- мати практичну цінність;
- передбачати проведення студентами самостійних досліджень;
- бути непередбачуваним як у процесі роботи над ним, так і на стадії його завершення;
- бути гнучким з погляду швидкості його виконання;
- передбачати можливість вирішення актуальних проблем;
- давати студентам можливість вчитися відповідно до їх здібностей;
- сприяти прояву здібностей студента при вирішенні завдань ширшого кола;
- сприяти налагодженню взаємодії між суб'єктами навчання [7].

Зазначимо, що проектна діяльність має певну структуру, проте дослідження деяких учених (В. Краєвський, Ю. Кулюткін, М. Махмутов, М. Поташник, Н. Селиванова, С. Сисоева, Г. Сухобська, Н. Талізіна, В. Якунін та ін.) підтверджують, що сьогодні не існує єдиної загальноприйнятої логіки організації виконання проектів, проте спільним для всіх поглядів є те, що результатом проектної діяльності виступає проект.

Розглядаючи формування психолого-педагогічної готовності студентів до проектної діяльності майбутнього вчителя початкових класів, Т. Деменнікова визначає чотири функції педагогічного управління проектною діяльністю: діагностичну, організаторську, прогностичну й організаційно-комунікативну [2, с. 2].

У нашому дослідженні ми беремо за основу структуру проектної діяльності С. Сисоевої, котра складається з таких компонентів:

- вибір теми проекту (у межах визначеної тематики), його типу, кількості учасників;
- розподіл завдань по групах, обговорення можливих методів дослідження, пошуку інформації, творчих вирішень;
- самостійна робота учасників проекту щодо вирішення індивідуальних або групових дослідницьких, творчих завдань;
- захист проектів: колективне обговорення, експертиза, оголошення результатів зовнішнього оцінювання, формулювання висновків [8, с. 30–31].

Ми розглядаємо роботу над проектом відповідно до вищезгаданої структури проектної діяльності.

Етапи проектування, які пропонувалися майбутнім учителям початкової школи у процесі вивчення спецкурсу “Технологія проектування в початковій школі”, наведено у таблиці.

**Послідовність етапів роботи над проектом
“Портрет учителя-дослідника початкової школи XXI століття”**

№ з/п	Етапи	Зміст діяльності
1	Вибір теми проекту	Обговорення теми, визначення її актуальності, варіанти вирішення
2	Розподіл завдань по групах	Об'єднання студентів у малі групи (3–5 осіб), визначення ролей кожного із членів групи
3	Самостійна робота учасників проекту	Обговорення варіантів реалізації проекту (відеофільм, презентація, плакат тощо). Здійснення пошукової діяльності (аналіз літератури тощо)
4	Захист проектів	Презентація результатів діяльності груп, обговорення, підбивання підсумків виконання проекту, оцінювання

На підготовчому етапі роботи над проектом ми запропонували студентам для вибору тематику проектів, провели кілька консультацій для студентів з вибору теми проекту, зорієнтували на пошук необхідної інформації, визначили критерії оцінювання їх діяльності. Вони мали можливість вносити свої пропозиції щодо зміни чи коригування обраної теми за своїм бажанням та інтересами. Спільно з викладачем було визначено план проекту, орієнтовні джерела, способи збирання й аналізу інформації, спрогнозовано можливий результат проекту.

Враховуючи послідовність роботи над проектом, ми визначаємо управління проектною діяльністю майбутніх учителів початкової школи як взаємозв'язок таких етапів: мотиваційного, теоретичного та результативного.

Мотиваційний етап – передбачає визначення проблеми, формулювання мети проекту, обґрунтування актуальності проблеми. На цьому етапі студентам дається можливість скласти план діяльності для розв'язання зазначеної проблеми. Ефективним методом на мотиваційному етапі є створення проблемних ситуацій, що забезпечує підвищення інтересу студентів і включення у пошукову діяльність.

Теоретичний етап характеризується активною діяльністю студентів, формулюванням завдань проекту, результату та кінцевого продукту проекту, плануванням послідовності власних дій. Цей етап є основним для розробки проекту, тому майбутнім учителям початкової школи пропонується самостійна робота.

Результативний етап – дає змогу реалізувати проект, за потребою студентам надається інструкція з етапами діяльності. У процесі обговорення проектів слід звернути увагу на доцільне застосування прийомів і засобів педагогічної діяльності, оцінити діяльність групи загалом та кожного учасника окремо.

Управління проектною діяльністю майбутніх учителів початкової школи передбачало вирішення завдань дослідницького характеру.

Система дидактичних завдань мала на меті включення в процес навчання особливого змісту діяльності студентів: усвідомлення проблемної

ситуації, визначення головної суперечності, здійснення процесу вирішення, доведення правильності висновків тощо. В основу системи дидактичних завдань покладено рівні пізнавальної самостійності майбутніх педагогів, які поєднують кількісні і якісні ознаки самостійної роботи. Головну роль тут відіграють якісні зміни в характері висновків, котрі приводять до вирішення. Рівні пізнавальної самостійності можна розглядати як засіб управління розвитком пізнавальної діяльності студентів, як засіб діагностики їх пізнавальних можливостей.

З метою ефективного управління проектною діяльністю майбутнім учителям початкової школи було запропоновано проаналізувати фахові періодичні видання за останні п'ять років, дібрати матеріали щодо організації проектної діяльності у початковій школі, зіставити різні підходи до успішної реалізації методу проектів, висловити власну думку щодо зазначеної проблеми. На практичних заняттях аналізували сучасні підходи до організації проектної діяльності у початковій школі. Детальніше розглянемо приклади індивідуальних дослідницьких завдань.

Індивідуальне дослідницьке завдання № 1. Наведіть приклади тем для різних типів проектів. Доповніть їх іншими ознаками (характером контактів, тривалістю проведення, кількістю учасників). Для кожного охарактеризованого типу визначте проблему, сформулюйте мету та завдання, вкажіть міжпредметні зв'язки, визначте варіант оформлення результатів проекту та його практичну значущість.

Індивідуальне дослідницьке завдання № 2. Сформулюйте різні ідеї для розробки проекту в початковій школі. Оберіть найбільш вдалу з них та обґрунтуйте Ваш вибір. Яку проблему має вирішити виконання проекту? Визначте тип проекту, окресліть, які знання необхідні учням для проектної діяльності. Подайте способи оформлення результатів діяльності.

Індивідуальне дослідницьке завдання № 3. Розробіть структуру Вашого проекту відповідно до його типу, визначте методи дослідження, джерельну базу, сформулюйте гіпотези вирішення проблеми.

Індивідуальне дослідницьке завдання № 4. Розробіть план або сценарій оформлення результатів дослідження та захисту проекту для студентів I курсу напряму підготовки 6.010102 "Початкова освіта".

Індивідуальне дослідницьке завдання № 5. Відвідайте урок і проаналізуйте його на рівні основних характеристик (мета, тип, вид, структура, форма проектування).

Отже, управління проектною діяльністю майбутніх учителів початкової школи дало змогу:

- спрямувати студентів напряму підготовки 6.010102 "Початкова освіта" на застосування в навчальному процесі початкової школи проектного методу навчання з метою розвитку особистості молодшого школяра;
- сформулювати спрямованість майбутніх учителів початкової школи на постійне підвищення дослідницького потенціалу, збагачення власних знань, умінь і навичок з організації проектної діяльності та їх застосування в початковій школі;

– створити атмосферу доброзичливості, інтелектуальної співтворчості викладача та студентів на етапі презентації й оцінювання проектної діяльності, вміння досвідчено організувати взаємодію у процесі виконання проектів.

Висновки. Управління проектною діяльністю майбутніх учителів початкової школи – складний процес, який висуває певні вимоги до особистості майбутніх учителів: усвідомлення основ проектної діяльності, дотримання послідовності етапів роботи над проектом (мотиваційний, теоретичний і результативний) та здатність до вирішення завдань дослідницького характеру.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на вивчення проблеми управління якістю підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Список використаної літератури

1. Гальперин П.Я. Введение в психологию: учеб. пособ. [для вузов] / П.Я. Гальперин. – М.: Университет, 1999. – 332 с.
2. Деменнікова Т. Формування психолого-педагогічної готовності студентів до проектної діяльності майбутнього вчителя початкових класів / Т. Деменнікова // Початкова школа. – 2010. – № 11. – С. 1–4.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [голов. ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Закон України “Про вищу освіту” // Освіта в Україні. Нормативна база. – К.: КНТ, 2006. – С. 40–93.
5. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти: навч. посіб. / В.С. Лутай. – К.: Магістр-S, 1996. – 256 с.
6. Педагогика: большая современная энциклопедия / [сост. Е.С. Рапацевич]. – Мн.: Современное слово, 2005. – 720 с.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
8. Сисоєва С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів / С. Сисоєва // Підручник для директора. – 2005. – № 9–10. – С. 25–31.
9. Словник іншомовних слів / [за ред. О.С. Мельничука]. – К.: УРЕ, 1974. – 775 с.
10. Цимбалару А. До поняття “проектно-технологічна діяльність учителя” / А. Цимбалару // Рідна школа. – 2008. – № 1–2. – С. 8–10.

Степанюк Е.И. Особенности управления проектной деятельностью будущих учителей начальной школы

В статье рассматриваются особенности управления проектной деятельностью будущих учителей начальной школы. Определены пути и даются рекомендации по эффективному управлению проектной деятельностью студентов направления подготовки 6.010102 “Начальное образование”.

Ключевые слова: управление, деятельность, проектная деятельность, этапы проектной деятельности.

Stepanyuk K. Features of management project activity of future teachers of prime school

The article is devoted to define the features of management project activity of the future teachers of prime school. Ways are certain and recommendations on efficient control project activity of students of a direction of preparation 6.010102 “Prime education” are given.

Key words: management, activity, project activity, stages of project activity.